

СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

©Трофимчук В.Я., 2011

У складі елементів витрат на виробництво продукції виокремлюють амортизацію основних засобів та інших необоротних активів. Її величина, при інших рівних умовах (загальна та амортизаційна вартість необоротних активів, термін їх використання та ін.) може бути різною і залежить, перш за все, від діючої амортизаційної політики.

В економічній літературі немає єдиного трактування її сутності. Так Яремко І.Й. відмічає, що це складова частина загальнодержавної політики формування власних фінансових ресурсів, яка полягає в максимізації потоку власних засобів, що реінвестуються у виробничу діяльність [1, с. 46]. З. Борисенко і М. Білик вважають, що амортизаційна політика - це процес розробки норм і правил нарахування амортизації, встановлення порядку використання амортизаційного фонду [2, с. 48]. Дещо іншу позицію щодо амортизаційної політики висловлюють А. Шот, О. Рудченко, Н. Омелянчик, М. Тютюн, які розглядають амортизаційну політику як «—зкупність заходів, що здійснюються державою і спрямовані на забезпечення нормального режиму відтворення основних фондів». Саме таку позицію Л.В. Овод у своїй статті «Сутність амортизаційної політики та її складові елементи» вважає більш прийнятною для України на сучасному етапі розвитку, тому що амортизаційна політика має відповідати основному призначенню процесу амортизації основних засобів, що сприятиме оптимальному розвитку виробництва»[3, с. 66].

Вчені-економісти розглядають амортизаційну політику як дворівневу систему:

1) амортизаційна політика держави, як складова економічної політики (макрорівень) – це державне управління процесом розробки норм і правил нарахування амортизації, встановлення порядку використання амортизаційних коштів [1, с. 57].

Складовими елементами амортизаційної політики держави є:

- умови визнання об'єктів в якості необоротних активів для нарахування амортизації;
- надання суб'єктам господарювання самостійності у визначенні нормативних термінів корисної експлуатації їх основних засобів;
- використання єдиних методів оцінки основних засобів та інших необоротних активів;
- можливість і порядок проведення переоцінки основних засобів;
- методи амортизації;
- порядок віднесення витрат на ремонт і поліпшення засобів праці;
- надання податкових пільг при здійсненні капітальних інвестицій (в деяких країнах);
- визначення порядку використання амортизаційних відрахувань.

2) амортизаційна політика підприємства, як складова його облікової політики (мікрорівень) – це вибір і оптимальне поєднання способів, правил і методики нарахування та обліку амортизації, встановлення порядку використання амортизаційних відрахувань для відтворення основних засобів відповідно до умов господарювання і амортизаційної політики держави [4, с. 45].

Використання підприємствами міжнародних стандартів фінансової звітності передбачає запровадження в їх обліковій діяльності нової методології нарахування амортизації і формування власної амортизаційної політики, зокрема:

1) самостійно встановлювати терміни корисного використання кожного об'єкта основних засобів та інших необоротних активів;

2) обирати метод нарахування амортизації з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання;

3) визначати ліквідаційну вартість основних засобів.

Разом з тим, не зважаючи на достатнє методологічне забезпечення та велику кількість практичних напрацювань, існує низка невирішених питань та суперечностей. До таких проблем, зокрема, можна віднести:

1. Суперечності щодо визначення економічної суті економічної категорії — «амортизація» та функцій, які вона виконує.

Серед різних груп учених виділяють такі основні позиції. Одні вважають, що амортизація є просто грошовим виразом зносу основних засобів; прихильники другої позиції вбачають під амортизацію не що інше, як процес перенесення вартості основних засобів на собівартість продукції; третя група вчених-економістів стверджує, що амортизація – це прийом або метод бухгалтерського обліку; деякі автори розглядають амортизацію в якості інвестиційного ресурсу підприємств та держави [2, с. 23].

Найбільш поширеним у вітчизняній літературі трактуванням амортизації є наступне: амортизація – це процес зниження вартості основних засобів унаслідок їх зношення та поступового її перенесення на виготовлену продукцію з метою нагромадження коштів для їх відтворення.

Сутність амортизації ширше розкривається у її функціях. Але й тут немає однозначності. Так, Городянська Л.В. характеризує дві функції: податкову та економічну [5, с.59], А.Е. Фукс виділяє три функції амортизації: відшкодування, відтворювальна та стимулююча, та автори [6, с.38]; В.К. Орлава, С.В. Сенчішак ведуть мову про дві функції амортизації, але не називаючи їх розкривають зміст таким чином: перша функція – виведення з оподаткування витрат, понесених на придбання необоротних активів у податковому обліку; друга функція – перетворення необоротних активів в оборотні шляхом нарахування амортизації у фінансовому обліку.

2. Проблеми визначення передбачуваних термінів використання основних засобів полягають в тому, що, по-перше, мають місце істотні розбіжності у термінах корисного використання на аналогічні об'єкти, та, по-друге, встановлені підприємствами нормативні терміни корисного використання, в більшості випадків, не збігається із фактичними строками експлуатації об'єктів.

3. Проблеми вибору методів амортизації основних засобів. П(С)БО 7 — «Основні засоби» [7] передбачено можливість використання п'яти методів амортизації: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний та виробничий. Обираючи їх, підприємства повинні враховувати як переваги так і їх недоліки кожного з них.

Отже, амортизаційна політика є важливим чинником формування прибутку підприємств і повинна збалансувати їх інтереси з інтересами держави. Оптимальне оподаткування прибутку підприємств зробить їх конкурентоспроможними на ринку, а значить, сприятиме збільшенню доходів не тільки підприємств, але й державного бюджету.

1. Яремко І.Й. Знос і амортизація необоротних активів – інструмент оцінки капіталу підприємства: Монографія / І.Й. Яремко. - Львів: Новий світ, 2003. –148 с. 2. Білик М. Принципи амортизаційної політики в сучасній вітчизняній економіці // Фінанси України. – 1997. - № 10. – С. 48-56. 3. Овод Л.В. Сутність амортизаційної політики та її складові елементи // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2003 - № 5 / ч.2, т.1 – С. 64-68. 4. Дугієнко Н.О. Амортизаційна політика як напрямок державного регулювання інвестиційної діяльності // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2008 - №1 (3). – С. 45-51. 5. Городянська Л.В. Амортизація: функції, фінансовий механізм управління, концептуальні підходи до розробки загальної методики обліку амортизації // Актуальні проблеми економіки. – 2004. - №2(32) – С. 57-68. 6. Фукс А.Е. Амортизація і оновлення основного капіталу: теорія і практика: Монографія / А.Е. Фукс. – К.: Вид-во КДЕУ, 1996. –160 с. 7. Положення стандарт бухгалтерського обліку 7 — «Основні засоби». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92.